

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

GHELDEROD - BARABÁŠ

Nová svoboda, Ostrava

- 1. III. 1990

ze dne

JK

kultura

Před premiérou u »Bezručů«

Na sobotu 3. března připravilo ostravské Divadlo P. Bezruče v režii J. Janíka čs. premiéru velkého dramatu M. Ghelderoda Barabáš. Dramaturg této inscenace R. Císař nám k tomu napsal:

Když Vlámské lidové divadlo požádalo Ghelderoda o vytvoření hry o utrpení Ježíše Krista, autor neváhal, ale obrátil téma naruby. V prvním plánu nevystupuje Kristus, nýbrž Barabáš. Francouzsky napsaná hra byla poprvé uvedena v holandštině 21. března 1928. Na bruselské představení ve francouzštině bylo třeba čekat celé čtyři roky (realizovala je Compagnie du Retaillon Alberta Lepage).

Ghelderode se nevyhýbal možnosti skandálu; nechtěl smočít pero v posvátné vodě kropenky. Rozhodl se pro tvar oponující, nečekaný, přesto však v základu lidový:

„Viděl jsem rub utrpení Krista, utrpení viděné pro-

Ghelderodův Barabáš

střednictvím lidu, viděné zdola, společenskou spodinou Jeruzaléma. Namísto toho, aby se ocítil s úctyhodnými svědky na Kalvárii, pleba Jeruzaléma, byl zmítán tímto strašlivým a vznešeným dnem, ve svých důsledcích nejtragičtějším v lidské historii. A přirozeně, na své cestě jsem našel Krista a všechny aktéry jeho utrpení.

Vzpěchoval jsem se učinit z Krista mluvící postavu, objevuje se však v mé hře

jako spektrum, zjevení; je světlo a ve stejné chvíli zlý sen. Není to onen Kristus, kterého známe ze sádrových soch z Saint-Sulpice, z náboženských obrazů mnichovské školy, ale Kristus gotický, Kristus Grünwaldův z issenheimského retáblu, potřísněný krví a chrchly, korunovaný trny, ve skutečnosti zavražděný, ale dosud žijící, neboť ještě dost netrpěl. Abych ztělesnil lid, chátrou, zvolil jsem postavu, o které se nikde nemluví a kterou Písmo svaté pouze jmenuje Barabáš.“

V tomto mystériu o utrpení Krista je to Barabáš, kdo vydává svědectví, kdo obtížen svými zločiny rozpozná v cele sdílené s Kristem a lotry neobyčejný charakter tohoto odsouzence: „Má vzezření jako člověk, umírá jako člověk, ale co je to za světlo kolem něho, jaká to záře ve zdejších smrtících temnotách?“

Barabáš se chvástá svými zločiny, pyšní se svou silou, odmítá jakékoli výčitky svě-

domí. Když ale lid, jemuž nechal Pilát na vybranou mezi Barabášem a Ježíšem, osvobodí zločince, Barabáš podvod prohlédne a odmítá nést tíhu pomocníka zločinu. Dav křičí: „Ať žije Barabáš!“, ale lotr zbavený řetězů odpovídá: „Druhévojil Zabíli ho, protože chtěl všechno zvrátit. Miloval lid, jehož vzpouře ztělesňoval. Zemřel za myšlenky, které jsou i naše. Zemřel za lid a za všechny národy. Na nás je teď, abychom jeho věc dovedli do vítězného konce! Pryč s kněžskými, sudími, bohatci, požitkáři a vykořisťovateli!“

Jaký je vlastně Ghelderodův Kristus? Na to se táže autor sám. Nejspíše jakási sakralizovaná podoba Tylla Uylensiegela... Každá Ghelderova hra je pak především dialogem života a smrti. Tito dva hlavní protagonisté jeho dramata jsou neustále přítomni na scéně. Stejně tak i v melodramatické diskusní hře BARABÁŠ.

Biblický příběh dramatem světa

„Viděl jsem rub utrpení Krista, utrpení viděné prostřednictvím lidu, viděné zdola, společenskou spodinou Jeruzaléma. Namísto toho, abych se ocitl s úctyhodnými svědky na Kalvárii, vydal jsem se s lůzou k jejím nohám. Tázal jsem se, jak dav, plebs Jeruzaléma, byl zmítán tímto strašlivým a vzrušeným dnem, ve svých důsledcích nejtragičtějším v lidské historii. A přirozeně, na cestě jsem nalezl Krista a všechny aktéry jeho utrpení.“

Tak charakterizuje téma své hry BARABÁŠ dramatik Michel de Ghelderode, kterou v Československé premiéře uvedlo nedávno ostravské Divadlo Petra Bezruče. Autora fascinovala okrajová zmínka v Bibli svatě o vrahovi Barabášovi, jenž byl postaven před soud lidu společně s Kristem a dostal svobodu, aby naopak Kristus byl davem „odsouzen“ k ukřižování. Z malého detailu autor vytěžil příběh nabitý lidskou malostí i ušlechtilostí, vírou i zbabělostí, zradou i láskou, moderním, vlastně absurdním paradoxem mezi lidským chtěním a dosaženým výsledkem. Vše se navzájem prostupuje, existuje ne vedle sebe, ale jakoby zároveň v každé z postav. Dramatik nemoralizuje a netřídí, pro něj se věci neodehrávají, prostě jsou, trvají ve své protikladné jednotě. To, co ozářilo lidstvo na počátku křesťanství, stalo se půdorysem dramatu moderního světa. Skrze fantazii dramatika vstoupil biblický příběh do dneška a stal se jeho obrazem, obrazem, který navíc neuvěřitelně koresponduje s tím, co my prožíváme v posledních měsících; dramaturg divadla Roman Císarš měl prostě opět šťastnou ruku!

Jestliže skrze dramatika k nám přichází čistě tragický příběh, skrze režiséra Josefa Janíka je tragédie přetavena do podoby groteskní čili tra-

gikomické. Proměnu žánru způsobuje to, že režisér v karikujícím pohledu napadá morálku některých postav (nejen Pontského Piláta a jeho ženy, Kaifáše a Heroda, ale i apoštolů, zejména Jidáše). Do jisté míry se tím oslabuje strhující tragičnost příběhu: „kritizované“ postavy totiž ztrácejí na konkrétnosti, neboť se stávají nositeli povšechných nectností sotva překvapujících a vzrušujících. Díky herectví Vladimíra Čapky zůstává alespoň titulní Barabáš postavou čistě tragickou, ačkoliv i ona by mohla být karikaturou (z primitivního vraha se přece náhle stává soudce morálky). Čapkoví jde především o onen absurdní rozpor v lidském snažení: Barabáš chce být popraven za své hrozné činy a je proti své vůli osvobozen na úkor Krista, později chce pomstít Kristovu smrt prostřednictvím svého „řemesla“, ale sám je zabít zákeřně zezadu atd. Do podivné hry o lidský život, o naději a víru, do tance stínů ctihodných mužů moci vstupuje pitoreskní Pouťový vyvolávač, připravující se na obchod

s lidskou touhou bavit se po vzrušujícím pohledu na umučení člověka (bohužel bezbarvě zahrany Milanem Sovou), a také Sašek, který s radostným skřekem vnoří nůž do zad Barabáše, obráceného na víru Kristovou; v podání Ondřeje Malého je Sašek postavou snad nejpřesněji vystihující přízračnou atmosféru Ghelderodova textu. Do kontrastu s groteskním světem mocných, plebsu a apoštolů je postavena zářící čistota neposkvrněného těla Ježíše (představuje jej Vítězslav Kryške). Kalvárie je umístěna nad posledními řadami hlediště a je spojena s jevištěm mostkem. Scénografické řešení Marty Roszkopfové tak spojuje prostor herců a diváků podobným způsobem, jako dramatik spojuje dnešek s Kristovým Jeruzalémem. Hlediště uzavřeně závěsje pomalovanými přízračnými obličejí připívá k vytvoření sugestivní atmosféry vypovídající cosi o tom, že jsme účastní společného dramatu.

V užití jevištních prostředků režisér až bezstarostně míchá běžnou divadelní konvenci náznamu s popisným, názorně pojatým detailem. Vzniká tak nechtěně groteskní napětí, které hlediště zcela správně chápe jako jevištní nepatřičnost. Nevyzní potom žádoucím způsobem Ježíšův smrtelný výkřik symbolizující zrod nových dějin lidstva, nevyzní ani citově upřímná, bezprostřední výpověď Maří Magdalény (Dana Zaoralová). Ne vše v ostravské inscenaci Barabáše prostě stačí rozmáchlému gestu dramatikovu, ale i tak je to významný divadelní počín hodný plného hlediště, ne jen několika desítek chlapců a děvčat náhodně abonovaných předplatitelským oddělením Státního divadla Ostrava.

JIRÍ ŠTEFANIDES

LD
27. 4. 90
XLUV-04
Dok. 4

VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA

Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 76

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

VEČERNÍK - Ostrava

ze dne

-2. III. 1990

KAM ZA KULTUROU O VÍKENDU?

LOTR Z BIBLE

Přestože v biblických příbězích nacházeli inspiraci umělci z nejrůznějších oblastí po celá staletí, aby jim dávali pozemský a aktuální smysl, v současné době se s nimi v umění setkáváme vzácně. Také proto může být atraktivním tipem na 3. března v 19.00 hodin československá premiéra hry Barabáš. v Divadle Petra Bezruče. Biblický příběh lotra Barabáše tlumočí Michel de Ghelderode jako velké sociální drama o Ježíšově ukřižování a převzetí jeho mravního odkazu. V režii Josefa Janíka vytvořil titulní postavu Vladimír Čapka. V roli Piláta uvidíme Milana Sulce.

Hudební matiné na počest T. G. Masaryka připravila na 4. března Asociace hudebních umělců a

vědců Tvořící centrum Ostrava. Na program jsou díla Smetanova, Dvořákova, Janáčka a dalších tvůrců české hudby. Dvořákovy Biblické písně provede Miloslav Podskalský. Mezi dalšími účinkujícími bude například Kubínovo kvarteto Musici Moravienses. Vstupné je dobrovolné. Výtěžek nedělního koncertu, který začíná v deset hodin v Domě kultury ROH Vítkovic, bude věnován na dětskou onkologii v Ostravě.

(ak)

K premiérám

Cinohra v Divadle Petra Bezruče

Michel de Ghelderode: BARABÁŠ

Ghelderodovy biblické látky o Dceři Jairově a Barabáši jsou jen biblické látky situované, byť se odehrávají ve Svaté Zemi, do domácích Flander, asi tak jako vlámská a holandská mistři situovali na svých obrazech příběhy Kristova života do prostředí rodné země.

Na každém kroku na své pouti báječným Breughellandem se Ghelderode setkával s náboženstvím; jako všude v díle Ghelderodově zlo a dobro, tak v jeho náboženských hrách se sráží ďábelskost a andělskost. Jeho Barabáš, melodramatická hra, líčí utrpení Kristovo z hlediska „lotra“: namísto toho, aby se ocitl s úctyhodnými svědky na Kalvárii, vydal se autor s lůzou k jejím nohám. Tázal se, jak dav, plebs Jeruzaléma, byl zmítán tímto strašlivým a vznešeným dnem, ve svých důsledcích nejtragičtějším v lidské historii. A přirozeně, na své cestě našel Krista a všechny aktéry jeho utrpení.

Abyste ztělesnil lid, chátrou, zvolil Ghelderode postavu, o které se nikdy nemluví a kterou Písmo svaté pouze jmenuje: Barabáše.

Režisérem je Josef Janík, scénickou i kostýmní výpravu navrhla Marta Roszkopfová, autorem scénické hudby je Milan Báčhorek. Hrají: Vladimír Čapka, Otakar Prajzner, Milan Šulc, Miloslav Čížek, Kostas Zerdaloglu, Jan Mazák, Pavel Tomanka, Dana Zaoralová, Veronika Forejtová, Danuše Ondráčková, Ladislav Brückner, Bohuslav Čvančara, Luboš Ondráček, Norbert Lichý, Pavel Handl, Ondřej Malý, Milan Sova, Vítězslav Kryške, Ludmila Bátková, Ludmila Bednářová, Věra Janků, Jana Postlerová, Jindřich Dvořák, Miroslav Kudela, Jan Odl a pracovníci uměleckotechnického provozu DPB.

ČESKOSLOVENSKÁ PREMIÉRA JE V SOBOTU 3. BŘEZNA 1990
V 19.00 HODIN V DIVADLE PETRA BEZRUČE.

